

ВАСИЛЬЧЕНКО Степан Васильович (справж. — Панасенко; 27. 12. 1878(08. 01. 1879), м. Ічня, нині Черніг. обл. — 11. 08. 1932, Київ) — письменник, журналіст, перекладач, педагог. Батько [Ю. Кодака](#). Закін. Коростишів. учител. семінарію (нині Житомир. обл., 1898), навч. у Глухів. учител. інституті (нині Сум. обл., від 1904; того ж року виключ. за участь у рев. подіях). Учителював на Київщині та Полтавщині. Від 1905 — на Донбасі. За організацію робітн. демонстрацій був заарештований. Від 1908 — в Ічні. Займався літ. діяльністю. Від 1910 — керівник відділу театр. хроніки г. «Рада». До перших зб. «Ескізи» (К., 1911) та «Оповідання» (К., 1915) увійшли твори з життя села («Вечера», «З дитячих вражін», «Басурмен», «Божественна Галя»), школи («Роман», «Під школою», «Інспектор»), сільс. молоді та вчителів («Над Россю», «Осінній ескіз», «Оксана»). У ранніх оповіданнях виявився талант письменника-гумориста: зображував дотеп., кмітл. героїв у коміч. ситуаціях («Свекор», «Мужицький ангел»), не оминаючи при цьому й класового конфлікту («Мужицька арихметика»). Увага письменника до дітей, талантів з народу («На хуторі», «На розкоші», «У панів», «Широкий шлях») зумовлювалася власним життєстверд. світовідчуттям, вірою у потужну здатність творчої людини села до саморозвитку та душев. злету. Тема пам'яті — любов до рідної землі, роду, батька, матері — одна з осн. змістових характеристик творчості В. («На чужину», «Вітер»), познач. неоромант. стильовою тенденцією. У створенні лірич. тональності оповідань та повістей письменника важливе значення відіграє наративна структура текстів, що характеризується зверненням автора до естетики нар. творчості, зокрема пісні та казки, які в худож. текстах набули вторин. смисл. перетворення. З метою пробудження самосві-

домості українського народу В. стверджував засобами поетизації (поєднання елементів реального й фантастичного, ліризму та імпресіонізму) самотнісн. нац. характеру; як сатирик викривав рабську психологію українця-пристосуванця («Московський гедзь», «Обивательські жарти», «Туге слово»), змінюючи відповідно виражал. мист. засоби (перевага діалогів без вияву автор. суб'єктивно-оцін. позиції). У складі рос. армії брав участь у 1-й світ. війні. Написав «З окопного щоденника» (вперше опубл. 1940), кілька воєн. оповідань («На золотому лоні», «Під святий гомін», «Отруйна квітка» та ін.), що увійшли до зб. «Чорні маки» (К., 1920). Нова тематика обумовила посилення імпресіоніст. стильової тенденції у творах В., пов'яз. із світовідчуттям не так автора, як героя — вчораш. селянина у військ. шинелі. За часів ЦР написав політ. думу-казку «Ось та Ась» (Кам'янець-на-Поділлі, 1919), у якій завдяки синтезу давніх жанрів досягнув органіч. для укр. літ.-ри модернізації нар. поет. традиції. Двоплановість алегорич. образів, парадоксальність ситуації, зіткнення несуміс. характерів, гіперболізованих у стилях поведінки героїв, оксюморон, химерна мандрівка з настановою навчитися мудрості із зав'язаними очима та при забороні говорити, намагання поховати людину живцем і фальшиве голосіння над «померлим», персоніфікація долі — ця необарокова атрибутика вводиться до тексту казки, в якій засобом очуднення подій автор «розіграв» багатовікову історію національно гнобленого українського народу. У театр. світі став відомий одноактньою «На перші гулі» (1911). Лірична стихія притаманна також драм. творам «Зіля королевич» (1913), «В холодку» (1914), «Не співайте півні, не вменшайте ночі», (1917), «У жнива» (1922). П'єса «Куди вітер віє» (Кам'янець-на-Поділлі, 1919) спрямов. проти укр. обивателів та нац. дворушників. Після поразки революції 1918 не емігрував. 1920 подорожував із хор. капелою «Думка» по Лівобереж. Україні. 1921 працював вихователем і зав. дит. будинку, 1922–28 — викладач труд. школи № 61 у Києві. Писав твори для дітей та юнацтва (цикли «Крилаті слова», «Приблуда», «Голод», «Гості», «Авіаційний гурток», «Олив'яний перстень»), лірико-імпресіоніст. прозу («Осінні новели»), розробляв жанр повісті («Петруня», «Талант», «Мій шлях»). Працював над худож. біографією Т. Шевченка, що мала складатися з 5 частин («Бур'яни», «В рабстві», «Слава», «Неволя та недоля», «Живий монумент»), спрямов. на розкриття осн. проблеми — «талант і народ». У першій завершеній частині «В бур'янах» В. опоетизував постать майбут. поета, вводячи елемент казк. оповіді; нарація розгортається за мотивами поезій «Садок вишневий коло хати»,

«Маленькій Мар'яні», що надає худож. переконливості; композиц. принцип ступеневого звуження образу органічно пов'яз. з естетикою монументалізму. В. — автор кіносценаріїв за фольклор. мотивами («Бондарівна», «Ой, не ходи, Грицю») та влас. творами («Петруня»); низки статей («В. О. Ключевський», «Ічня на Чернігівщині», «Чумаки», «Думки перед ювілеєм», «Народна школа і рідна мова на Україні»); театр. рецензій, перекладів творів М. Лєскова («Вибрані твори», 1929), М. Гоголя (зб. «Оповідання», 1930). Повісті та оповідання В. перекладено рос., латв., естон. та ін. мовами.

Основні твори

Повна збірка творів. Х., 1928–30; Твори: В 4 т. К., 1959–60; Твори: Оповідання, повісті, драм. твори. К., 1988; Мужичський ангел. К., 2000.

Рекомендована література

1. Грудницька М., Курашова В. Степан Васильченко: Ст. та мат. К., 1950;
2. Деркач Б. Степан Васильченко. К., 1957;
3. Костюченко В. А. Степан Васильченко. К., 1965;
4. Олійник В. П. Творчість Степана Васильченка. К., 1979;
5. Хропко П. П. З виру народного життя. К., 1979;
6. Майстер прози поетичної Степан Васильченко: Зб. К., 1983;
7. Шумило Н. Проза Степана Васильченка. К., 1986;
8. Турган О. Д. Степан Васильченко: Життя і творчість. 3., 2000.

Н. М. Шумило

Бібліографічний опис:

Васильченко Степан Васильович / Н. М. Шумило // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2005. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-32409>. — Останнє поновлення : 2016.

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).